

ARCHITEKTONICKÉ POLITIKY JAKO EVROPSKÝ STANDARD

V polském Gdaňsku se ve dnech 10.–12. června 2025 konala mezinárodní konference. Navázala na předchozí setkání odborníků a institucí napříč Evropou a potvrdila rostoucí význam architektonických politik jako strategického nástroje udržitelného rozvoje, sociální soudržnosti i ochrany kulturní identity.

Architektura jako veřejný zájem

Jedním z ústředních sdělení konference byla teze, že architektura již nemůže být vnímána jen jako nástroj tvorby estetiky, ale musí být zakotvena jako **politická agenda**. Normunds Popenš z Evropské komise ve svém vystoupení zdůraznil, že architektura je základním stavebním kamenem evropské identity. V rámci pracovního plánu EU pro kulturu (Work Plan for Culture 2023–2026) je architektonická kvalita klíčovými tématy, které přesahuje rámec odborných kruhů a stává se věcí veřejného zájmu.

Ruth Schagemann (ACE – Architects' Council of Europe) uvedla: „*Nenavrhuje pouze budovy, ale budoucnost.*“ Kvalitní architektura není nákladem, ale **dlouhodobou investicí**, jejíž přínosy se promítají do zdraví, sociální soudržnosti i ekonomiky.

Evropské rámce a místní odpovědnost

Jednání se neslo ve znamení hledání rovnováhy mezi evropskými rámcovými strategiemi a jejich uplatněním na národní a místní úrovni. Byla připomenuta **Davoská deklarace**, iniciativy **New European Bauhaus** (NEB) i konkrétní strategie jako německé Federal Guidelines for Baukultur, rakouská Baukulturstrategie či francouzské národní politiky architektury.

V diskusi zaznělo, že územní plánování, architektura a stavební kultura jsou v řadě zemí stále odděleny, často chybí koordinace mezi ministerstvy, profesními komorami a místní samosprávou. Přesto se objevují i pozitivní příklady – např. Belgie rozvíjí systém tzv. „soft power“, kde státní nebo městští architekti působí jako nezávislí odborní garanti kvality, nikoliv jako povolovací orgány.

Jak soutěžit kvalitně?

Jedním z klíčových nástrojů pro podporu kvality vystavěného prostředí jsou **architektonické a urbanistické soutěže**. Zástupci města Bruselu popsali model, v němž se každý rok uskuteční desítky soutěží, a to jak pro veřejný, tak soukromý sektor. Soutěže probíhají dvoufázově, s důrazem na anonymitu, spravedlivou odměnu a profesionální přístup. Soutěžní model je postaven na principech kvality, nikoliv ceny – cenové nabídky nejsou součástí soutěže, což umožňuje zaměřit se na skutečnou hodnotu návrhu.

Tento přístup je kontrastem k realitě v mnoha zemích, kde se veřejné zakázky stále často soutěží výhradně na nejnižší nabídkovou cenu. Podle statistik v Polsku probíhá méně než jedno procento veřejných zakázek formou soutěže.

Kvalita vystavěného prostředí jako odpověď na klimatickou změnu

Téma kvality vystavěného prostředí bylo opakovaně spojováno s adaptací na změnu klimatu. Architektka Katarzyna Zielonko upozornila na důsledky zahušťování měst, přehřívání zástavby a center měst a význam větrných koridorů. Významnou roli hraje nejen množství zelené infrastruktury, ale především její prostorová distribuce a propojenost.

Monika Arczynska představila příklady z praxe: transformaci uličních prostorů, přestavbu nemocnic na dostupné bydlení a revitalizaci brownfieldů. Tyto zásahy ovšem podle ní často postrádají podporu veřejnosti, protože lidé nemají povědomí o jejich dlouhodobých dopadech, zejména ekologických.

Interaktivní model města Gdaňsk

Foto © Grzegorz Mehring

Úloha městských architektů

Různé přístupy k roli městských architektů reflektují rozdílnou legislativní a institucionální kulturu v jednotlivých státech. Zatímco v Lotyšsku nebo Belgii má městský architekt definované kompetence, v Polsku či České republice často záleží na osobní iniciativě a podpoře ze strany politického vedení města.

V závěrečném diskusním panelu zazněl konsenzus, že městský architekt by měl být **mediátorem mezi odbornou a politickou sférou**, měl by propojovat profese a být garantem dlouhodobé kvality. Někteří účastníci dokonce navrhli zakotvit tuto roli legislativně a vytvořit celoevropskou síť městských architektů.

Shrnutí a doporučení

Konference v Gdaňsku potvrdila, že architektonická politika (v České republice se jedná o Politiku architektury a stavební kultury ČR) musí být vnímána jako **strategický nástroj veřejné správy**. Její účel není pouze formální, ale směřuje k integraci kvalitativních standardů do každodenní praxe – od plánování přes zadávání zakázek až po udržitelné užívání staveb.

Z konkrétních doporučení vyčnívají zejména:

- Zrušit nebo významně omezit výběr zakázek na základě nejnížší ceny.
- Posílit roli nezávislých odborníků, městských architektů a městských inženýrů.

- Vytvořit národní architektonické strategie napojené na evropské rámce.
- Podporovat vzdělávání a osvětu v oblasti vystavěného prostředí.
- Využívat participativní nástroje, a to nejen vůči veřejnosti, ale i mezi profesemi.

Architektonická politika může být efektivním nástrojem změny, pokud jí bude přiznána odpovídající role a kapacita. Budoucnost měst, vesnic i krajiny závisí nejen na politických rozhodnutích, ale také na tom, jak a pro koho stavíme.

*Ing. Jakub Kotrla
Ing. Martin Marek
Ústav územního rozvoje*